

לאהוב בית

שיעור לכיתות ד-ו

לב השיעור:

כיצד ומדוע נעשה מקום אהוב על יושביו

תמצית:

במפגש זה נעמוד על הדברים המעוררים בנו אהבה למקום מסוים דרך המפגש עם יופיו ואופיו המיוחד של גוש קטיף. נבחן סיבות אובייקטיביות וסובייקטיביות הגורמות לנו "להתאהב" באזור, בבית, ביישוב. נברר כיצד ומדוע נעשה מקום אהוב על יושביו, ומה מייחד ומייפה את המקומות שאנחנו גרים בהם.

פתיחה:

נקדים ונספר לתלמידים שמפגש זה הוא חלק מלימוד שאנחנו מקיימים לקראת "יום גוש קטיף". נשאל אם מישהו שמע על גוש קטיף, ונברר אילו אסוציאציות עולות לשמע שם זה. לפני שנעניק רקע ממשי כלשהו לסיפור הגוש, נכתוב על הלוח את שלל האסוציאציות שעלו, גם המעורפלות והרחוקות ביותר. ננסה למיין את סכך האסוציאציות לקבוצות על פי נושאים (כגון: פוליטי; גיאוגרפי; רגשי).

נספר לתלמידים מעט על גוש קטיף (למשל: גוש קטיף שבחבל עזה היה מורכב משרשרת יישובים יהודיים. בקיץ של שנת 2005, במהלך ביצוע "תוכנית ההתנתקות" פינתה הממשלה את כל התושבים מהגוש והרסה את היישובים. תושבי הגוש פונו ושוכנו ביישובים שונים ברחבי הארץ). כדי להגיע אל לב השיעור נאמר שלא נעסוק בשאלת המאבק הפוליטי ובהשתלשלות האירועים במהלך ההתנתקות.

מכיוון שגוש קטיף היה בית אהוב עבור אנשים רבים, נבקש להתבונן יחד במושג "בית" ולהבין מה הוא טומן בחובו כמושג כללי וגם באופן פרטי עבור כל אחד מאיתנו. לצורך כך נקרא את הסיפור התלמודי שלהלן (בעיבודו של אורי אורבך ז"ל)

נחלק לתלמידים את הסיפור ונקרא אותו

גבות שמאי

למורה רבי יוסי הייתה סבלנות רבה. הוא לא היה מפסיק ללמד עד שאחרון התלמידים היה מבין את השיעור. לכן כל ילד שהתקשה בלימודו היה נשלח ללמוד אצל רבי יוסי. מכל האזור הגיעו אליו תלמידים, גם ממקומות רחוקים. אך מכל התלמידים החלשים, המתקשים והחולמניים תלמיד אחד התקשה יותר מכולם. הוא לא הצליח להבין שום דבר. דבר כזה אפילו רבי יוסי לא ראה מעולם. הילד הזה היה גם חולמני, גם לא מרוכז, וגם לא מבין שום דבר. כל המורים האחרים התייאשו ממנו. רבי יוסי ראה שהתלמיד הזה מתקשה ללמוד. הוא לא ידע מדוע הוא מלמד אותו והוא אינו לומד. מדוע הוא משמיע לו והוא אינו שומע, מדוע הוא מסביר לו והוא אינו סובר. הוא הסביר לו פעם אחת את הפרק בתורה - התלמיד לא הבין. הסביר לו פעמיים - לא הקשיב. שלוש פעמים - לא קלט. ארבע חמש ושש פעמים - כלום. אבל לרבי יוסי הייתה סבלנות ואהבה לתלמידיו, והוא שאל אותו: "מדוע אינך מבין? למה אתה לא מקשיב? מדוע אתה לא מרוכז?" הביט התלמיד ברבי יוסי ואמר שלוש מילים: "אני מתגעגע הביתה". שאל רבי יוסי: "מהיכן אתה בארץ?" 'מגבות שמאי' - ענה התלמיד. "גבות שמאי, גבות שמאי..." נזכר פתאום רבי יוסי, ואז הבין הכול. הרי זה המקום הכי אומלל בארץ. בגבות שמאי כל-כך חם, שאפילו הגמלים לא מוכנים לצאת מהמזגן. גבות שמאי זה כזה חור, שבמפות הוא מופיע תחת המילים "תמשיכו הלאה". בגבות שמאי אנשים מדברים בפה סגור כדי לא לבלוע זבובים. בגבות שמאי הזבובים טסים בפה פעור, כדי לבלוע אנשים. טוב, נו, קצת הגזמנו. אבל רבי יוסי לא רצה להעליב. הרי אנשים מגבות שמאי כל הזמן שומעים בדיחות ועקיצות על חשבונם. הוא רק שאל את התלמיד: "זמה מיוחד במקום הזה?" והתלמיד ענה מיד בעיניים בורקות: "גבות שמאי זה המקום הכי נפלא בעולם! אצלנו כשתינוק נולד אנחנו מורחים תאנים אדמדמות על הראש שלו". "למה אתם עושים זאת?" התפלא רבי יוסי שהתקשה להסתיר את צחוקו. "כדי שהיתושים לא יעקצו אותו", ענה התלמיד. "יש אצלנו המון יתושים ונורא חם, אבל היתושים נרתעים מהריח של התאנים". "אהה", הבין רבי יוסי, "ולזה אתה כל-כך מתגעגע?" "כן, לזה אני מתגעגע" ענה התלמיד, "כי עקיצות של יתושים כואבות פחות מעקיצות של אנשים."

ואני גם אוהב יותר את בתי החמר המטים לנפול שלנו על פני כל בתי האבן שיש כאן; ואני מעדיף את החום המיוחד של גבות שמאי על פני הקרירות כאן; ואני אוהב יותר את האבק, השמש והמדבר מאשר כל העושר והירוק שיש פה. כי שם זה הבית שלי, כי שם אני רגיל להיות, כי שם יש אנשים כמוני. כי 'גבות שמאי' זה מקום שחיים בו אנשים ולא רק נושא לבדיחות".

זו הייתה הפעם הראשונה שהתלמיד דיבר יותר מכמה מילים ברצף. רבי יוסי הבין כעת כי קשה ללמוד כשאתה רחוק מהבית, מהאוויר ומהאוירה שאליהם הורגלת. קשה להתרכז כשאתה כל-כך מתגעגע. אפילו אם זה מקום עם שם מוזר כמו גבות שמאי. מה יש, ופתח תקווה זה לא שם מוזר? וקרני שומרון? ואצבע הגליל?

הוא ליטף את ראשו של הילד: "ברוך שנתן חן מקום בעיני יושביו. מבורך הבורא שמלמד אנשים לאהוב את המקום שבו הם גרים. גם אם יש מקומות טובים ומוצלחים יותר, כל אחד אוהב את הבית שלו, את הכפר ואת העיר שבהם גדל. ולמי שרחוק מהבית קשה ללמוד ולהתרכז".

ומאז אותה שיחה התחשב רבי יוסי בתלמיד מגבות שמאי. הם היו משוחחים על הכפר המוזר שבו מורחים את ראשי התינוקות בתאנים אדמדמות כדי להבריח יתושים. התלמיד סיפר לרבי יוסי עוד סיפורים מצחיקים ומוזרים, ובעיקר מיוחדים, שיש רק בגבות שמאי. כך הוא הצליח להתגבר מעט על הגעגועים, ורבי יוסי הצליח ללמדו תורה. עד מהרה הפך התלמיד החולמני וקשה ההבנה לתלמיד הכי טוב בבית הספר כולו. אפילו הילדים היו מתאספים סביבו בהפסקות ומבקשים לשמוע עוד סיפורים מרתקים על גבות שמאי. ואם בשיעור הוא היה מתחיל לחלום מחדש ולבהות באוויר, רבי יוסי היה נותן לו צביטת חיבה קטנה בלחי ולוחש: "נו, אז מה קורה עם היתושים אצלכם בזמן האחרון?"

(אורי אורבך, חן מקום, חכמינו לימינו, הוצאת מגיד, 2010, עמ' 5-1)

בתום הקריאה נבקש מאחד התלמידים לספר לנו את הסיפור בקצרה. אחרי שסיביר, נשאל את התלמידים:

- השתכנעתם מן הסיפור שגבות שמאי מקום טוב וכדאי לחפש שם דירה להשכרה? (אפשר להתעכב מעט על השם "גבות שמאי" שנשמע מוזר ומבדח משהו, ולשאול: האם אתם מרגישים שזה שם של מקום אמיתי? האם זה משנה בכלל?)
- האם הסיפור מבקש לשכנע אותנו לגור דווקא שם, או מבקש לומר משהו אחר, עמוק יותר?
- מה משמעות הברכה שבירך ר' יוסי: "ברוך שנתן חן המקום על יושביו" לדעתכם?

נסכם את הדברים שיעלו מתוך הדיון ונתמקד בנקודה שבית הוא הרבה יותר מסך הנתונים המרכיבים אותו. דברים רבים אחרים הופכים אותו לבית שלנו, ולפעמים קשה להגדיר דברים אלה במילים. אם כן, נראה שכל אחד מכיר ומחובר לבית שלו מנקודה אחרת מסוימת מאוד, שלא דווקא קשורה לאיך הוא נראה, או למה יש בו או אין בו.

התבוננות:

נזמין את התלמידים ללמוד את הסיפור שנית בחברותות. בצידו השני של הדף שעליו מודפס הסיפור, יופיעו ההנחיות האלה: אחרי שקראתם את הסיפור, ערכו ביניכם שיחה בדרך של משחק תפקידים. פעם אחת אחד מכם יהיה ר' יוסי והשני יהיה התלמיד, ופעם נוספת להפך. נסו להשיב על שאלתו של ר' יוסי: "זמה מיוחד כל כך במקום הזה?" ולספר זה לזה על דבר אחד נפלא במיוחד שאתם מוצאים בבית שלכם, ושזר שיגיע לבית שלכם, לא יבחין בו במבט ראשון. בתום המשימה נתכנס כולנו ונבקש ממי שמעוניין לספר מהו הדבר הנהדר ששמע על אודות הבית של החברותא שלו. אחרי שנאסוף כמה סיפורים, ננסה להגדיר מה משותף לסיפורים ששמענו, כלומר אילו יסודות ומרכיבים חזרו על עצמם בכמה סיפורים (למשל: חום, משפחתיות, קרבה, יופי, נוסטלגיה). נסכם ונחבר את הדברים להמשך השיעור. נזכיר שבמפגש שלנו היום מושג הבית נלמד על רקע יום גוש קטיף. כמו בביתם שלנו ובכל מקום אחר, גם בגוש קטיף נוצר תמהיל חד-פעמי ומיוחד עבור יושביו, שהפך אותו לבית שלהם, שאין לו תחליף ואין דומה לו בשום מקום אחר. נזמין את התלמידים להכיר יחד את גוש קטיף דרך מרכיבים מסוימים שאפיינו אותו. נדגיש שנכיר כל מיני מרכיבים, "חיוביים" ו"שליליים" כאחד, כדי לנסות לצייר תמונה ממשית של הבית שהיה שם.

העמקה:

נחלק את התלמידים לקבוצות. כל קבוצה תתבקש לחקור מושג (בעל קונוטציה חיובית/שלילית) הקשור לגוש קטיף, למשל:

חקלאות מואסי

חדשנות חקלאית

קהילה

טרור ופיגועים

היישוב היהודי העתיק בחבל עזה

נשוב למליאה ונלמד כל משוג מתוך המחקר הקצר שערכה על אודותיו הקבוצה. התמונה המורכבת שתיווצר, בין המתוק והמר, תאפשר לנו לשוב לשאלה מראשית השיעור: מהו התמהיל המיוחד של גוש קטיף שהפך אותו ליחיד ואהוב כל כך בעיני יושביו?

הפנמה וסיכום: הבית שלנו

ננסה להפנות את המבט אל החד-פעמיות שבבית שלנו, על הדבש ועל העוקץ שבו. נזמין את התלמידים לעצום עיניים ולדמיין שהם עומדים בפתח הבית שלהם. מכאן נצא יחד ל"סיור", כל תליד בביתו. בסיור יעברו התלמידים בכל חדרי, ויתבקשו להשהות את המחשבה באזור/חדר/מקום אחד שאהוב עליהם במיוחד. מטרת הדמיון המודרך הקצר הזה היא להעמיק את המבט לתוך הבית הפרטי שלנו. בסופו נזמין את התלמידים ליצור קולאז' מעיתונים ומכתבי עת (מילים מגזרי עיתון, כתמי צבע ואובייקטים גרפיים מתוך כתבי עת) שיביא לידי ביטוי מכלול אהוב של הבית שלנו או של מקום אחר אהוב במיוחד, וידייק בדברים שהופכים אותו לכל כך מיוחד ואחר בעינינו.

סיכום:

נתלה את הקולאז'ים בכתה ונסייר בין העבודות. כל תלמיד ייעמד ליד קולאז' שצד את עינו וינסה "לזרוק" מילים שיביעו את שהוא מוצא בו לאחר מכן, יחלוק יוצר הקולאז' (אם ירצה) עם הכיתה את שעמד לנגד עינו כשיצר אותו.

אסיף:

דרך עיון בסיפור תלמודי חשבנו על משמעות הבית וגווניו, הכרנו את גוש קטיף ואת חוויית הביתיות שהייתה שם, ומשם חזרנו לחשוב על ביתנו שלנו.